

ТОҶИКИСТОН: МУҚОВИМАТ БО КОРРУПСИЯ
(Ҳисоботи тадқиқоти сотсиологии Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба коррупсия дар соли 2015)

Аҳамияти масъалаи тадқиқот. Супориш доир ба ташкили мониторинги вазъи иҷрои Стратегияи муқовимат ба коррупсия дар Қарори Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 августи соли 2013 № 1504 «Доир ба Стратегияи муқовимат ба коррупсия барои солҳои 2013-2020» дарҷ шудааст. Баргузори тадқиқоти муфассал дар ин самт, аз он ҷумла тадқиқоти сотсиологӣ, бевосита дар Стратегияи муқовимат ба коррупсия барои солҳои 2013 – 2020 низ қайд шудааст. Тавсияҳои Созмони ҳамкории иқтисодӣ ва рушд барои Тоҷикистон, аз он ҷумла бо таъмини баргузори мунтазами (на камтар аз як маротиба дар давоми се сол) тадқиқоти сотсиологии коррупсия пайваст мебошад. Аз тарафи Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон (Марказ) чунин тадқиқот дар солҳои 2006, 2010, 2011 ва дар охири соли 2015 гузаронида шуд.

Методология. Пурсиши сотсиологии масъалаҳои коррупсия аз тарафи Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон (Марказ) дар давоми моҳҳои август – ноябри соли 2015 баргузор гардид.

Дар раванди ташкили тадқиқот тавсияҳои Созмони ҳамкории иқтисодӣ ва рушд барои Тоҷикистон дар доираи Нақшаи амалиёти Истанбулии Шабакаи мубориза бо коррупсия барои кишварҳои Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ, аз ҷумла тавсияи 2 – «Баргузори мунтазами (на камтар аз як маротиба дар давоми се сол) тадқиқотҳои сотсиологии воридшавии коррупсия ба шохаҳои давлатдорӣ ва мақомоти давлатии идоракунӣ, бо истифодаи натиҷаҳои тадқиқот дар раванди таҳияи сиёсати зиддикоррупсионии ҷумҳурӣ бояд таъмин шавад. Методологияи тадқиқоти мазкур фаъолияти мақомоти давлатии идоракунӣ ва худидоракунии маҳаллиро бояд фаро гирад. Дар тадқиқот на танҳо муносибати аҳоли ба коррупсия, балки тавсияи «таҷрибаи бархӯрд бо он бояд таҳлил шавад» низ ба инобат гирифта шудааст.

Дар тадқиқот кӯшиши таъмини фарогирии ҳамаи шохаҳои идоракунии давлатӣ; таҳлили таҷрибаи бархӯрд ва муқовимати аҳоли бар зидди коррупсия; баҳогузори таҳдиду хатарҳои коррупсионӣ амалӣ шудааст.

Дар ин раванд бештар усули микдорӣ, яъне мусоҳиба аз рӯи пурсишномаи (анкетаи) стандартӣ истифода бурда шуд. Пурсиш бо се гурӯҳи мусоҳибон: аҳоли (хонаводаҳо), соҳибкорон ва кормандони мақомоти давлатии идоракунӣ (дар сатҳи марказӣ – вазорату кумитаҳо, дар сатҳи минтақавӣ – мақомоти маҳаллии идоракунии шаҳру ноҳияҳо) анҷом гирифт. Дар маҷмӯъ, дар пурсиши сотсиологӣ 2993 мусоҳиб иштирок намуданд.

Ҷадвали 1.

Тақсимбандии пурсиши сотсиологӣ аз рӯи гурӯҳҳои мусоҳибон

№	Гурӯҳи мусоҳибон	Микдори пурсишномаҳо	Тақсими фоизӣ аз рӯи мусоҳибони асосӣ
1.	Шаҳрвандони қаторӣ (аҳоли)	1467	100,0%
	аз он ҷумла:		
	- мард		
	- зан	719	49,0%
2.	Соҳибкорон	616	100,0%
	аз он ҷумла, шуғл бо фаъолияти хусусӣ:		
	- дар шакли хоҷаҳои деҳқонӣ		
	- дар соҳаҳои саноат	90	14,6%

	- дар соҳаҳои хизматрасонӣ	375	60,9%
3.	Хизматчиёни давлатӣ	910	100,0%
	аз он ҷумла, кормандони:		
	- кумитаю вазоратҳо	325	35,7%
	- мақомоти маҳаллии идоракунии	585	64,3%

Бо тадқиқоти мазкур фарогирии ҷунин минтақаҳои кишвар таъмин гардид - пурсиш дар 36 шаҳру ноҳияҳои кишвар гузаронида шуд:

- шаҳри Душанбе (ноҳияҳои Исмоили Сомонӣ, Сино, Фирдавсӣ, Шохмансур);
- шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ (шаҳрҳои Ваҳдат, Турсунзода, ноҳияҳои Рашт, Рӯдакӣ, Хисор, Ҷиргатол);
- шаҳру ноҳияҳои вилояти Суғд (шаҳрҳои Хучанд, Исфара, Истаравшан, Конибодом, Ҷалоловск, Панҷакент, ноҳияҳои Айнӣ, Бобочон Ғафуров, Ғончӣ);
- шаҳру ноҳияҳои вилояти Хатлон (шаҳрҳои Қўрғонтеппа, Қўлоб, ноҳияҳои Бохтар, Вахш, Восеъ, Данғара, Ёвон, Ҷомӣ, Муъминобод, Темурмалик, Ҳамадонӣ, Хуросон);
- шаҳру ноҳияҳои ВМКБ (шаҳри Хоруғ, ноҳияҳои Ванҷ, Ишкошим, Рӯшон, Роштқалъа).

Ҷадвали 2.

Тақсимбандии пурсиши сотсиологӣ аз рӯи минтақаҳои ҷумҳурӣ

№	Минтақаҳо	Миқдори пурсишномаҳо	Тақсими фоизӣ аз рӯи мусоҳибони асосӣ
1.	Душанбе	761	25,4%
2.	Ноҳияҳои тобеи Марказ	493	16,5%
3.	Вилояти Хатлон	902	30,1%
4.	Вилояти Суғд	683	22,8%
5.	Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон	154	5,1%
	Ҳамагӣ	2993	100,0%

Таҳлили эмпирикии маълумот бо истифода аз барномаи коркарди маълумот, махсусан, барномаи SPSS сурат гирифт.

Хусусияти пурсиши сотсиологӣ мазкур дар муқоиса бо тадқиқотҳои сотсиологӣ масъалаҳои коррупсия, ки Марказ пештар (то соли 2015) гузаронида буд, бештар пайваст аст бо кӯшиши:

- фаро гирифтани мақомоти давлатии идоракунии бо таҳияи пурсишномаи алоҳида;
- арзёбии амалиётҳои коррупсионӣ дар раванди ташкил ва пешбурди фаъолияти соҳибкорӣ.
-

Ҷадвали 3.

Пурсиши сотсиологӣ масъалаҳои коррупсия дар силсилаи тадқиқоти Марказ

	Гурӯҳи мусоҳибон	соли 2006	соли 2010	соли 2011	соли 2015
	Ҳамагӣ дар пурсиш иштирок намуданд, аз он ҷумла:	2054	3000	1144	2993
1	Шаҳрвандони қаторӣ (аҳоли)	1769	1842	1000	1467
1	Соҳибкорон	285	609	144	616
3	Кормандони мақомоти давлатӣ	829	549		910

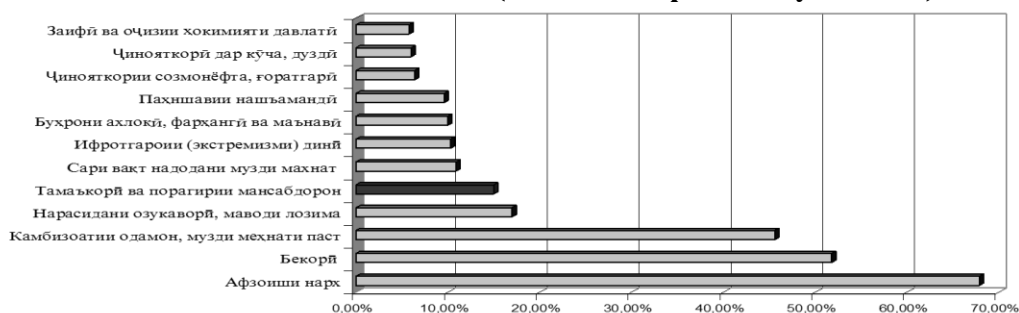
ХУЛОСАҶОИ УМУМИИ НАТИҶАҶОИ ТАДҚИҚОТИ МАЗКУР

1. Назари мусоҳибон ба вазъи коррупсия дар кишвар:

• масъалаи коррупсия дар қатори проблемаи ҳассоси ҷомеа аз тарафи нисбатан камтари мусоҳибон (танҳо 15% мусоҳибон) қайд гардид. Бештари онҳо мушкилоти афзоиши нарх, бекорӣ ва музди пасти меҳнatro баён намуданд (на камтар аз 45% мусоҳибон).

Диаграммаи 1

Масъалаҳои ҳассоси ҷомеа (тақсимои фоизи мусоҳибон)

Бояд қайд намуд, ки дар маҷмӯъ фарқиятҳои минтақавӣ дар шиддатнокии масъалаҳои номбаршуда на чандон ба назар мерасад.

Ҷадвали 4

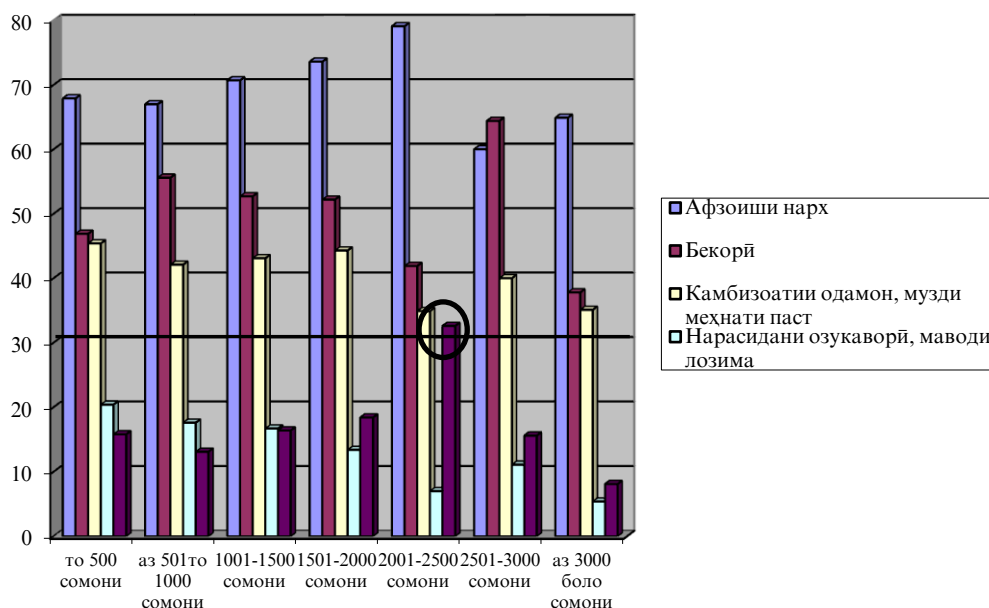
**7 проблемаҳои асосие,
ки нисбатан бештари мусоҳибон–шаҳрвандон қайд намуданд**

№	Мушкилоти асосӣ	Фоизи мусоҳибон	аз он ҷумла ҳудуди тағйирёбии ҷавобҳо дар микёси минтақаҳо	
			фоизи нисбатан баландтар	фоизи нисбатан пасттар
1.	Афзоиши нарх	67,9%	72,7% (вилояти Хатлон, ВМКБ)	63,3% (вилояти Суғд)
2.	Бекорӣ	51,8%	56,3% (вилояти Хатлон)	51,9% (ш. Душанбе)
3.	Камбизоатии одамон, музди меҳнати паст	45,6%	47,9% (НТМ)	35% (ш. Душанбе)
4.	Нарасидани озуқаворӣ, маводи лозима	17%	22,2% (ш. Душанбе)	12,8% (НТМ)
5.	Тамаъкорӣ ва порагирии мансабдорон	15%	19,2% (вилояти Суғд)	9,3 (ВМКБ)
6.	Сари вақт надодани музди меҳнат	10,9%	18,1% (вилояти Суғд)	7,4% (ВМКБ)
7.	Ифротгарии (экстремизми) динӣ	10,3%	11,9% (ш. Душанбе)	8,8% (НТМ)

Ва бо дарназардошти сатҳи даромадҳои мусоҳибон дар ҷавобҳо шиддатнокии масъалаҳои мазкур низ кам фарқ мекунанд, яъне новобаста аз сатҳи даромад – афзоиши нарх, бекорӣ ва музди пастӣ қор ҳамчун се масъалаи ҳассоси ҷомеа аз тарафи аксарият (бештари ён) қайд гардид. Лекин ҳудуди тағйирёбии фоизи мусоҳибон, ки масъалаи тамаъқорӣ ва порагирии мансабдоронро қайд намуданд, назаррас аст – аз 13,1% (гурӯҳи мусоҳибон бо даромади то 1000 сомонӣ) то 32,6% (гурӯҳи мусоҳибоне, ки даромади аз 2001 то 2500 сомонӣ доранд).

Диаграммаи 2

Тақсими фоизии гурӯҳи мусоҳибон – шахрвандон (вобаста аз даромади моҳона) нисбати масъалаҳои ҳассоси ҷомеа

• лекин сатҳи коррупсия ба назари бештари иштирокчиёни пурсиш баланд аст (дар маҷмӯъ - 39% мусоҳибон инро қайд намуданд, махсусан бештар дар ҷавобҳои мусоҳибони ҳамчун бекор ва муҳочирӣ меҳнати муаррифишуда ба назар расид). Гарчанде, ки ба назари бештари кормандони мақомоти давлатӣ сатҳи коррупсия миёна аст (43% ин гурӯҳи мусоҳибон), лекин фоизи назарраси онҳо низ дар ақидаи баланд будани сатҳи коррупсия мебошанд (37% мусоҳибон).

Ҷадвали 5

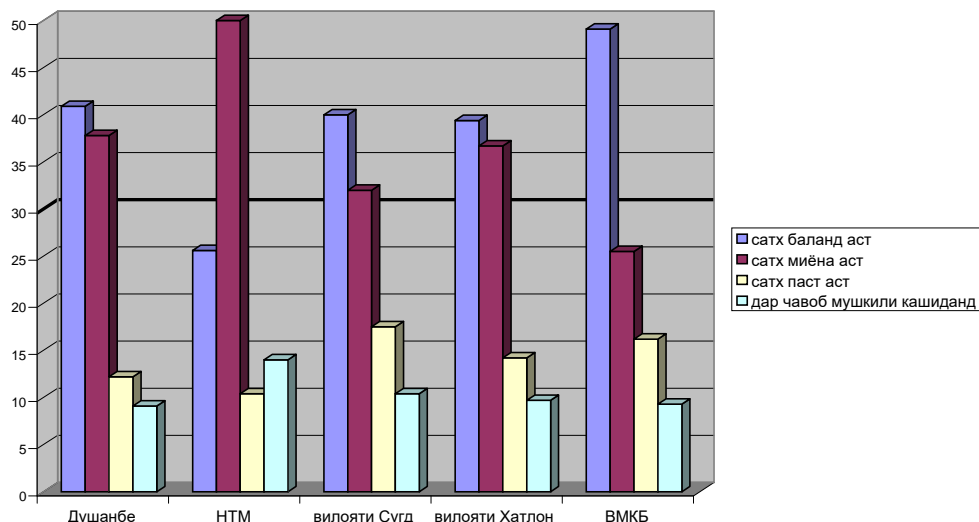
Тақсими фоизии мусоҳибон аз рӯи арзёбии сатҳи коррупсия

Сатҳи коррупсия	Тақсими фоизии мусоҳибон		
	Аҳоли	Соҳибкорон	Кормандони мақомоти давлатӣ
1 Баланд	42,7%	44,3%	37%
2 Миёна	41,6%	38,9%	42,9%
3 Паст	15,7%	16,7%	10,9%
4 Дар ҷавоб мушкилӣ кашиданд	-	0,1%	9,2%

Дар миқёси минтақаҳо - на камтар аз 40% мусоҳибон аз ш. Душанбе, вилояти Суғд ва ВМКБ сатҳи баланди коррупсияро қайд намуданд.

Диаграмма 3

Тақсими фоизии мусоҳибон–шаҳрвандон аз рӯи арзёбии сатҳи коррупсия
(дар миқёси минтақаҳои кишвар)

• тамоюли коҳиши сатҳи коррупсия аз тарафи бештари мусоҳибон на чандон ҳис мешавад (ин дар ҷавобҳои ҳамаи гурӯҳҳои мусоҳибон ба назар расид, аз ҷумла дар доираи: намояндагони аҳоли–на камтар аз 60% мусоҳибон, кормандони мақомоти давлатии идоракунӣ– на камтар аз 46% мусоҳибон дар чунин ақида ҳастанд). Лекин дар доираи соҳибкорон беш аз 22% дар ҷавоб мушкили кашиданд ё аз ҷавоб худдорӣ намуданд.

Ҷадвали 6

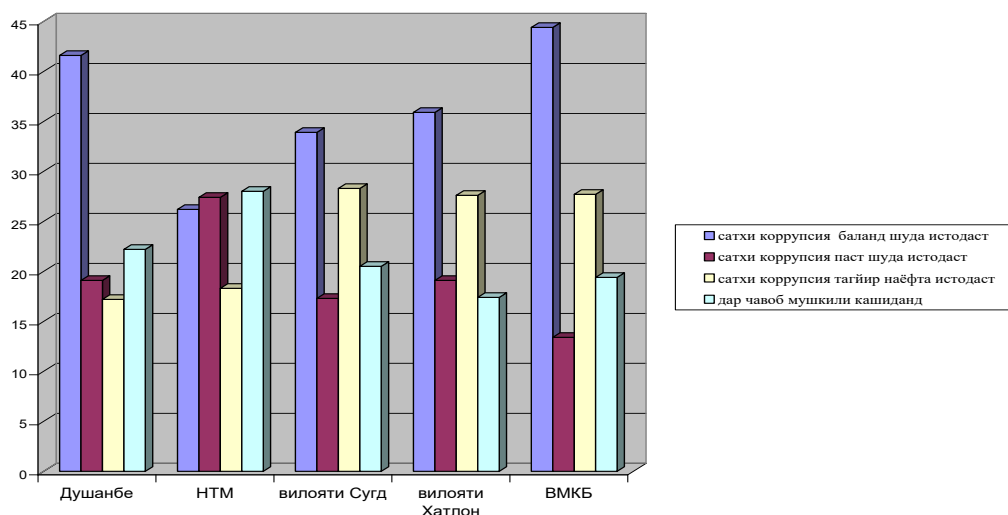
Тақсими фоизии мусоҳибон аз рӯи назар ба тағйирёбии сатҳи коррупсия

Самти тағйирёбии сатҳи коррупсия	Тақсими фоизии мусоҳибон		
	Аҳоли	Соҳибкорон	Кормандони мақомоти давлатӣ
1 Сатҳ тағйир наёфта истодаст	23,9%	24,8%	20,7%
2 Тамоюли баландшавӣ дорад	36,7%	32,9%	25,2%
3 Тамоюли пастшавӣ дорад	19,0%	20,1%	36,7%
4 Дар ҷавоб мушкили кашиданд	20,3%	22,1%	17,4%

Дар миқёси минтақаҳо – на камтар аз сеяки мусоҳибон тамоюли баландшавии сатҳи коррупсияро қайд намуданд. Дар баробари ин, на камтар аз 21% онҳо дар чунин баҳогузори мушкили кашиданд, махсусан ин дар ҷавобҳои мусоҳибон аз шаҳру ноҳияҳои тобеи марказ ба назар расид.

Диаграмма 4

Тақсими фоизии мусоҳибон- шаҳрвандон аз рӯи назар ба тағйирёбии сатҳи коррупсия

• ба назари бештари иштирокчиёни пурсиш сатҳи коррупсия нисбатан бештар дар сатҳи ҷумҳуриявӣ низоми мақомоти давлатӣ баланд аст (инро қариб 55% мусоҳибон аз ҷумлаи намояндагони хонаводаҳо қайд намуданд, махсусан бештар дар ҷавобҳои мусоҳибони ҳамчун муҳожирони меҳнатӣ ва корманди муассисаҳои иҷтимоӣ (маорифу тандурустӣ) муаррифишуда ба назар расид; на камтар аз нисфи мусоҳибон - хизматчиёни давлатӣ низ дар ҷунин ақида мебошанд).

Ҷадвали 7

Тақсими ғоизии мусоҳибон- шаҳрвандон аз рӯи ҷавоб ба саволи “Дар кадом сатҳи идоракунии коррупсия бештар аст?”

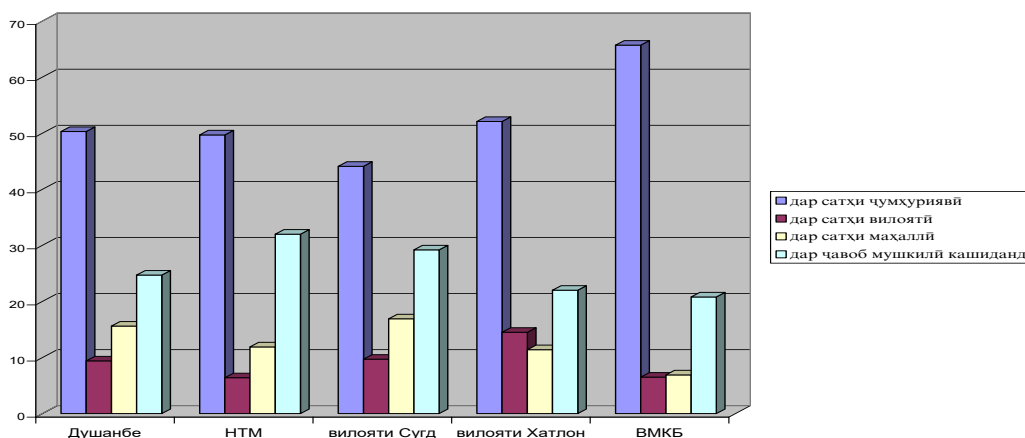
	Тақсими ғоизии мусоҳибон	
	Аҳоли	Соҳибкорон
Дар сатҳи ҷумҳуриявӣ	54,7%	41,5%
Дар сатҳи вилоятӣ	9,3%	13,0%
Дар сатҳи маҳаллӣ	11,0%	18,2%
Дар ҷавоб мушкилӣ кашиданд	25%	27,3%

Дар миқёси минтақаҳо фарқияти назаррас дар ҷавоб ба ин савол ба назар нарасид, яъне, аз як тараф, аксарият дар ақидаи нисбатан баланд будани сатҳи коррупсия дар сатҳи ҷумҳуриявӣ буда, аз тарафи дигар, на камтар аз 20% мусоҳибон дар ҷавоб мушкилӣ кашиданд.

Ҳолати мазкур тасдиқ менамояд, ки ғайриқонунӣ дар самти тақмили низоми дастрасии аҳоли ба иттилоот, махсусан нисбати инкишофи низоми қонунгузорӣ, таҳия ва арзёбии иҷрои барномаҳои зиддикоррупсионӣ дар сатҳи маҳал бояд ҷоннок карда шавад.

Диagramмаи 5

Тақсими ғоизии мусоҳибон- шаҳрвандон аз рӯи ҷавоб ба саволи “Дар кадом сатҳи мақомоти давлатӣ коррупсия бештар аст?”
(дар миқёси минтақаҳо)

2. Таҷрибаи бархӯрд бо коррупсия:

• тадқиқот нишон дод, ки воқеан фоизи ками мусоҳибон дорои таҷрибаи худии бархӯрд бо коррупсия (танҳо 18% мусоҳибони дар пурсиш иштирок карда) мебошанд. Лекин дар ҷавобҳои соҳибкорон таҷрибаи худии бархӯрд нисбатан бештар садо дод (на камтар аз 26% мусоҳибони соҳибкор қайд намуданд, ки чунин таҷриба доранд).

Ҷадвали 8

Тақсими фоизии мусоҳибон–шаҳрвандон аз рӯи ҷавоб ба саволи “Оё шахсан Шумо боре ба чунин ҳодиса дучор шудаед, ки сарфи назар аз он ки Шумо пора (ришва) додаед ё надодаед, дар ҳолати коррупсия қарор гирифта бошед?”

	Тақсими фоизии мусоҳибон	
	Аҳоли	Соҳибкорон
1 Бале, ман дар чунин ҳолати коррупсионӣ қарор гирифтаам	18,1%	26,8%
2 Не, бо чунин ҳолати коррупсионӣ дучор нагардидам	79,6%	70,5%
3 Дар ҷавоб мушкилӣ кашиданд	2,3%	2,7%

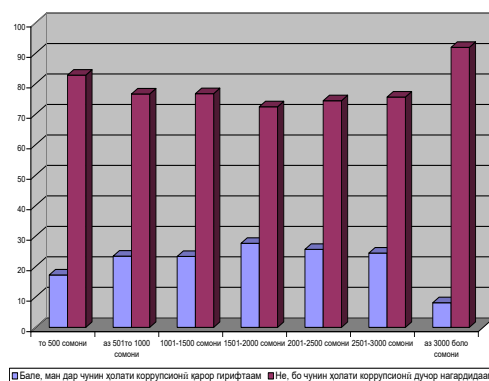
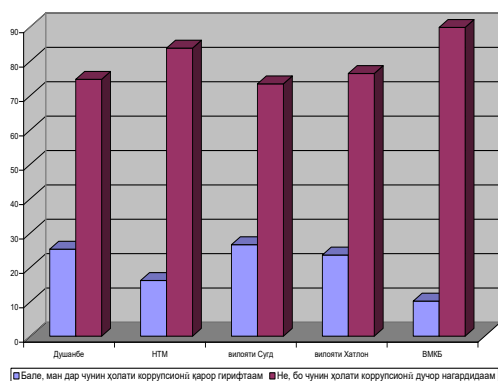
Дар миқёси минтақаҳо ва гурӯҳи мусоҳибон аз рӯи сатҳи даромад фарқияти назаррас дар ҷавоб ба ин савол низ ба назар нарасид – аксарият (махсусан мусоҳибон аз ВМКБ ва мусоҳибони камдаромад (то 500 сомонӣ дар як моҳ) ва бо даромади баланд (аз 3000 сомонӣ болотар дар як моҳ)) бо вазъиятҳои коррупсионӣ бархӯрдор нашуда буданд.

Диаграммаи 6

Тақсими фоизии мусоҳибон аз рӯи ҷавоб ба саволи “Оё шахсан Шумо боре ба чунин ҳодиса дучор шудаед, ки сарфи назар аз он ки Шумо пора (ришва) додаед ё надодаед, дар ҳолати коррупсия қарор гирифта бошед?”

Дар миқёси гурӯҳи мусоҳибон, ки дорои даромадҳои гуногун (дар як моҳ) мебошанд

Дар миқёси минтақавӣ

• Аксарияти мусоҳибон маълумоти асосиро доир ба равандҳои коррупсионӣ дар кишвар аз телевизион ва муҳокимаҳо бо дӯстону ҳамкорон пайдо менамоянд. Пурзӯр намудани фаъолияти ВАО нисбати инъикоси на танҳо ҳодисаҳои коррупсионӣ, балки васеъ паҳн намудани мисолҳои/ намунаҳои фаъолиятҳои содиқонаи кормандони мақомоте, ки қисмати аҳоли онҳоро ба истилоҳ “коррупсионӣ” ҳисоб мекунанд, муҳим аст. Ин имконият медиҳад, ки тасаввуроти маҳдуду якпахлӯгӣ нисбати фаъолияти кормандони мақомоти мазкур аз байн паи ҳам гирифта шавад.

Чадвали 9

Манбаҳои асосии дарёфти маълумот нисбати амалҳои коррупсионӣ, ки нисбатан бештари мусоҳибон-шаҳрвандон қайд намуданд

№	Ҷанба	Ҷисми мусоҳибон	аз он ҷумла ҳудуди тағйирёбии ҷавобҳо дар миқёси минтақаҳо	
			Ҷисми нисбатан баландтар	Ҷисми нисбатан пасттар
8.1	Телевизион	43%	52,7% (мусоҳибони НТМ)	40,6% (Душанбе)
9.2	Гуфтугӯ бо дӯстон ва ҳамкорон	21,8%	27,6% (вилояти Хатлон)	14,7% (ш. Душанбе)
3	Таҷрибаи худ	18,1%	22,6% (вилояти Хатлон)	7,9% (НТМ)
4	Рӯзномаҳо	17,1%	20,7% (вилояти Суғд)	12,2% (ш. Душанбе)
5	Шабакаҳои Интернет	11%	20,8% (ВМКБ)	7,6% (НТМ)
6	Маҷаллаҳо	10,9%	19% (ВМКБ)	9,7% (вилояти Хатлон)
7	Радио	10,3%	19,8% (НТМ)	6,7% (вилояти Хатлон)

• дар доираи нафарон, ки бо коррупсия бархӯрдор шуданд, нисбатан теъдоди зиёдтари амалиёти мазкур бо гирифтани шиносномаи дохилӣ ё хориҷӣ; дохил шудан ба мактаби зарурӣ ва бомуваффақият тамом кардани он; дарёфти китъаи замин, тартиб додани ҳуҷҷат барои ҳуқуқ ба замин, пайваст гардонидани шуд.

Чунин бахшҳоро бештари соҳибкорон низ қайд намуданд. Дар баробари ин, беш аз нисфи соҳибкорони дар пурсиш иштирок намуда, ба масъалаи фаъолияти Бозрасии давлатии автомобилӣ ишора намуданд.

Чадвали 10

7 вазъияте, ки дар он бархӯрд бо коррупсия нисбатан бештар аз тарафи мусоҳибон қайд гардид

№	Тақсими Ҷисми мусоҳибон	
	Аҳоли	Соҳибкорон
1	Барои гирифтани шиносномаи	Барои ҳал кардани мушкил бо

	дохилӣ ё хориҷӣ (44,8%)	Бозрасии давлатии автомобилӣ (гирифтани гувоҳномаи ронандагӣ, санҷиши техникӣ, вайрон кардани қоидаи ҳаракат дар роҳ) (50,5%)
2	Барои дохил шудан ба мактаби зарурӣ ва бомуваффақият тамом кардани он (43,1%)	Барои дарёфти қитъаи замин, тартиб додани ҳуҷҷат барои ҳуқуқ ба замин(50,2%)
3	Барои дарёфти қитъаи замин, тартиб додани ҳуҷҷат барои ҳуқуқ ба замин (42,8%)	Барои гирифтани шиносномаи дохилӣ ё хориҷӣ (50,2%)
4	Барои ҳал кардани мушкил бо Бозрасии давлатии автомобилӣ (гирифтани гувоҳномаи ронандагӣ, санҷиши техникӣ, вайрон кардани қоидаи ҳаракат дар роҳ) (40,4%)	Бақайдгирии фаъолияти соҳибкорӣ(50,1%)
5	Барои дохил шудан ба мактаби олий, гузаштан аз як мактаби олий ба мактаби дигар (38,8%)	Ҳангоми муносибат бо сохторҳои мақомоти андоз (46,6%)
6	Ёфтани ҷой дар шифохона барои ҷарроҳӣ ё муолиҷаи бемории ҷиддӣ (37,9%)	Барои дохил шудан ба мактаби зарурӣ ва бомуваффақият тамом кардани он (46,2%)
7	Барои ёфтани кори лозимӣ ё вазифагирӣ (36,3%)	Ҳангоми гирифтани қарз дар низомии бонкӣ ва маблағгузориҳои хурд (44,8%)

• сабабҳои асосии иштироки шаҳрвандон дар амалиёти коррупсионӣ, ки бештар аз тарафи мусоҳибон қайд гардид – сатҳи пасти дониши ҳуқуқии шаҳрвандон, хоҳиши зудтар ҳал намудани проблема ва “аз ноилҷӣ” мебошанд. Дар баробари ин, бештар аз сеяки кормандони мақомоти давлатӣ ҳамчун сабаб тамаъқории мансабдоронро баён намуданд. Дар дигар гурӯҳҳои мусоҳибон низ ин сабаб қайд гардида буд, лекин ҳиссаи дар чунин ақида будагон беш аз ду баробар камтар аст, на зиёда аз 14%.

Ҷадвали 11

Тақсими ғоизии мусоҳибон аз рӯи баҳогузориҳои сабабҳои асосии иштироки шаҳрвандон дар коррупсия

	<i>Аҳоли</i>	<i>Соҳибкорон</i>	<i>Кормандони мақомоти давлатӣ</i>
1	Хоҳиши зудтар ҳал намудани проблема (22,5%)	Аз ноилҷӣ (22%)	Сатҳи пасти дониши ҳуқуқии шаҳрвандон (52,6%)
2	Сатҳи пасти дониши ҳуқуқии шаҳрвандон (17,7%)	Хоҳиши зудтар ҳал намудани проблема (21,3%)	Хоҳиши зудтар ҳал намудани проблема (48,8%)
3	Аз ноилҷӣ (17,5%)	Сатҳи пасти дониши ҳуқуқии шаҳрвандон (17%)	Аз ноилҷӣ (34,8%)
4	Сатҳи пасти зиндагонӣ (14,0%)	Сатҳи пасти зиндагонӣ (15,9%)	Тамаъқории мансабдорон (32,7%)

5	Тамаъқорӣ мансабдорон (13,9%)	Тамаъқорӣ мансабдорон (13,5%)	Сатҳи пасти зиндагонӣ (27,8%)
---	----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------

Хеле фоизи ками мусоҳибон равандҳои коррупсиониро ҳамчун анъана қабул доранд (на зиёда аз 6% мусоҳибон). Бештари мусоҳибон дар ақидаи он мебошанд, ки набояд пора дод (инро аксарияти –72% кормандони мақомоти давлатии дар пурсиш иштирок намуда ва 42% мусоҳибон аз ҷумлаи шаҳрвандон қайд намуданд).

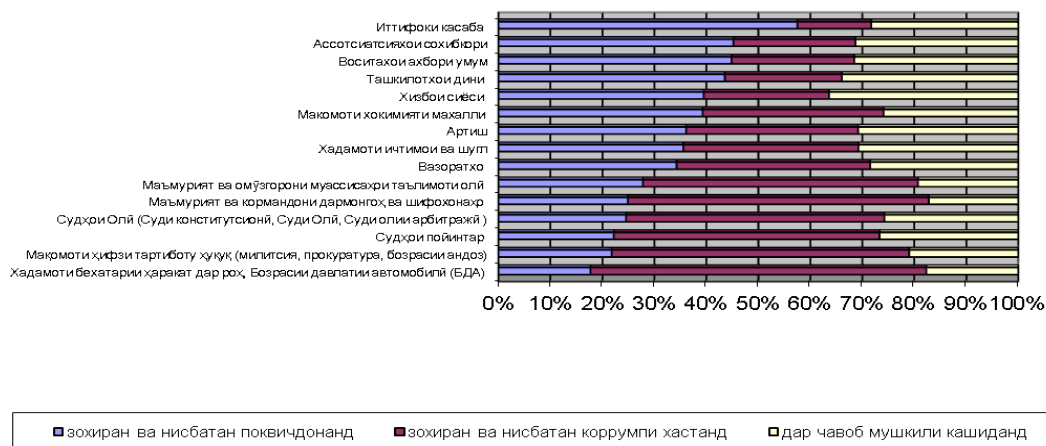
3. Коррупсия дар институтҳо ва муассисаҳои давлатӣ

• арзёбии фаъолияти мақомоти гуногуни кишвар чунин натиҷа дод:

–дар доираи се мақомоти зоҳиран ва нисбатан поквичдон, ки аз тарафи бештари мусоҳибон – шаҳрвандон қайд гардид (бештар аз 45% онҳо) – иттифоқи касаба, ассотсиатсияҳои соҳибкорӣ, воситаҳои ахбори умум мебошанд.

Диаграммаи 7

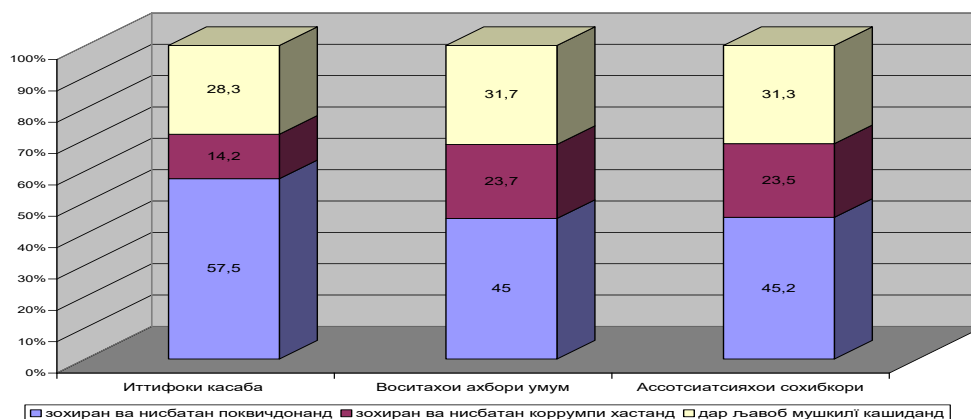
Тақсими фоизии мусоҳибон–шаҳрвандон аз рӯи баҳогузори сатҳи коррупсия дар мақомоти ташкилотҳои алоҳида (1)

Лекин, дар баробари ин, қисмати назарраси мусоҳибон- шаҳрвандон дар баҳогузори ин мақомот (ба ғайр аз иттифоқи касаба) душворӣ кашиданд. Яъне агар нисбати бештар ғайрикорруптӣ будани мақомоти иттифоқи касаба назару фикри зиёди мусоҳибон ба ҳам наздик бошад, чунин ақидаи наздик нисбати воситаҳои ахбори умум ва ассотсиатсияҳои соҳибкорӣ қайд нагардид.

Диаграммаи 8

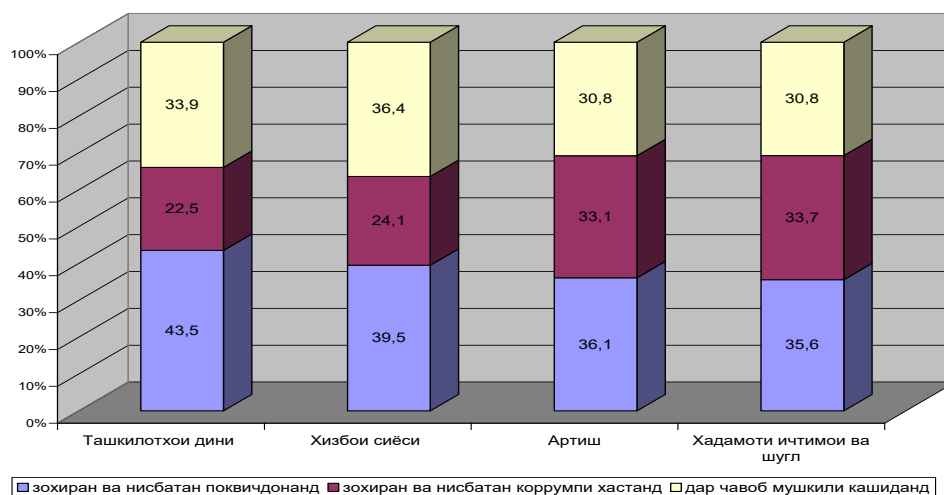
Тақсими фоизии мусоҳибон–шаҳрвандон аз рӯи баҳогузори сатҳи коррупсия дар мақомоти ташкилотҳои алоҳида(2)

–дар арзёбии фаъолияти хизбҳои сиёсӣ, ташкилотҳои динӣ, артиш ва хадомоти иҷтимоӣ ва шуғл назари мусоҳибон хеле мухталиф буд, зеро ки тақсими ғоизии ҷавобҳои онҳо нисбати коррупция ё поквичдон будани ин мақомот хеле наздик баромад, илова бар ин на камтар аз сеякашон мушкил будани чунин баҳогузориҳо қайд намуданд.

Диаграммаи 9

Тақсими ғоизии мусоҳибон- шаҳрвандон аз рӯи баҳогузориҳои сатҳи коррупция дар мақомоту ташкилотҳои алоҳида (3)

–дар баробари ин, дар доираи мақомоти зоҳиран ва нисбатан коррупция бештар (ба ақидаи бештар аз 45% мусоҳибон) – хадомоти бехатарии ҳаракат дар роҳ, Бозрасии давлатии автомобилӣ (БДА); маъмурият ва кормандони дармонгоҳ ва шифохонаҳо; мақомоти ҳифзи тартиботу ҳуқуқ (милитсия, прокуратура, бозрасии андоз); маъмурият ва омӯзгорони муассисаҳои таълимоти олии ва мақомоти судӣ баён гардид.

Ҷадвали 12

Тақсими ғоизии мусоҳибон- шаҳрвандон аз рӯи баҳогузориҳои сатҳи коррупция дар мақомоту ташкилотҳои алоҳида

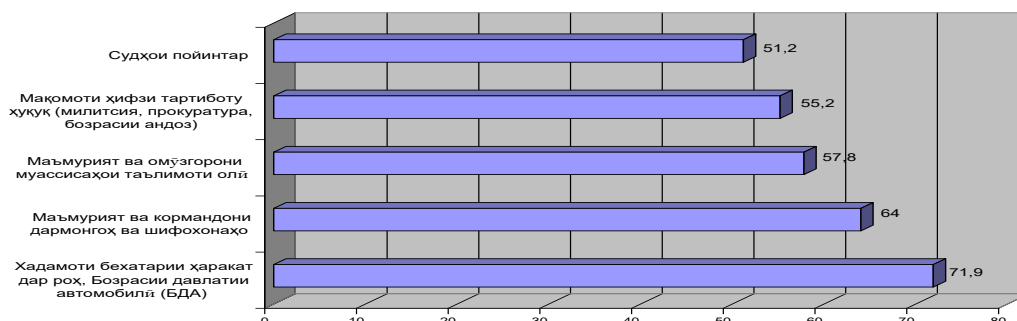
Мақомоту ташкилотҳои алоҳида	Зоҳиран ва нисбатан коррупция ҳастанд	Зоҳиран ва нисбатан поквичдонанд	Дар ҷавоб мушкили қашиданд
1. Хадомоти бехатарии ҳаракат дар роҳ, Бозрасии давлатии автомобилӣ (БДА)	63,6	17,4	17,4
2 Маъмурият ва кормандони дармонгоҳ ва шифохонаҳо	57,8	24,9	17,2
3 Мақомоти ҳифзи тартиботу ҳуқуқ (милитсия, прокуратура, бозрасии андоз)	57,2	21,8	21
4 Маъмурият ва омӯзгорони муассисаҳои таълимоти олии	52,9	27,8	19,3
5 Судҳои пойинтар	51,1	22,2	26,7
6 Судҳои Олии (Суди конституционӣ, Суди Олии, Суди олии арбитражӣ)	49,8	24,6	25,8

Ба ақидаи нисбатан зиёдтари мусоҳибон - шаҳрвандон мақомоти Хадомоти бехатарии ҳаракат дар роҳ, Бозрасии давлатии автомобилӣ (БДА) бештар ришвазада мебошад.

Чавобҳои мусоҳибон–кормандони мақомоти давлатӣ ба мусоҳибон-шаҳрвандон хеле наздик омад.

Диаграммаи 10

Тақсими фоизии мусоҳибон– хизматчиёни давлатӣ аз рӯи баҳогузори сатҳи коррупсия дар мақомоту ташкилотҳои алоҳида

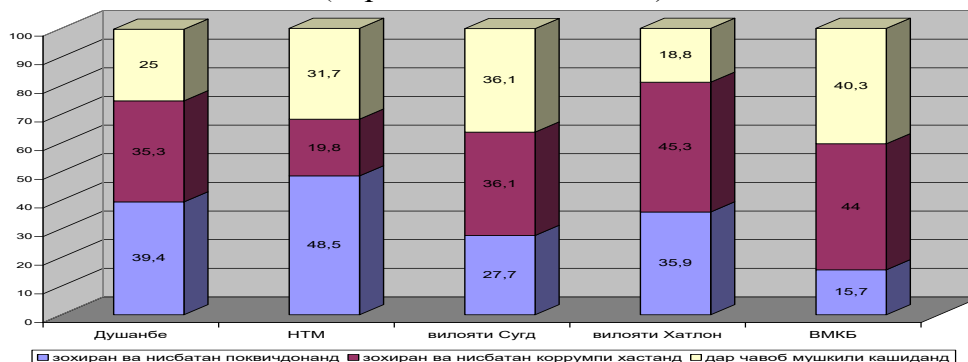

- нисбати арзёбии фаъолияти вазоратҳо ва мақомоти маҳаллии идоракунӣ дар чавобҳои мусоҳибон – шаҳрвандон фарқиятҳои минтақавӣ бештар назаррас аст.

Агар вазоратҳоро нисбатан бештари мусоҳибони НТМ ва Душанбе нисбатан поквичдон ҳисоб намуда бошанд, мусоҳибони вилоятҳои Суғду Хатлон ва ВМКБ баръакс, ҳамчун бештар корруппӣ қайд намуданд. Лекин азбаски тақсими фоизии мусоҳибон нисбати поквичдон ё корруппӣ будани вазорату кумитаҳо кам фарқ мекунад (ба ғайр аз НТМ) ва дар аксарияти минтақаҳо (ба ғайр аз вилояти Хатлон) мусоҳибон дар чавоб мушкилӣ кашиданд (на камтар аз сеяки онҳо), бинобар ин, масъаларо бештар қушод ҳисобидан лозим аст. Дар баробари ин, аҳамияти бештар иттилоотикунони чамъият нисбати фаъолияти вазоратҳо тасдиқи хурро ёфт.

Диаграммаи 11

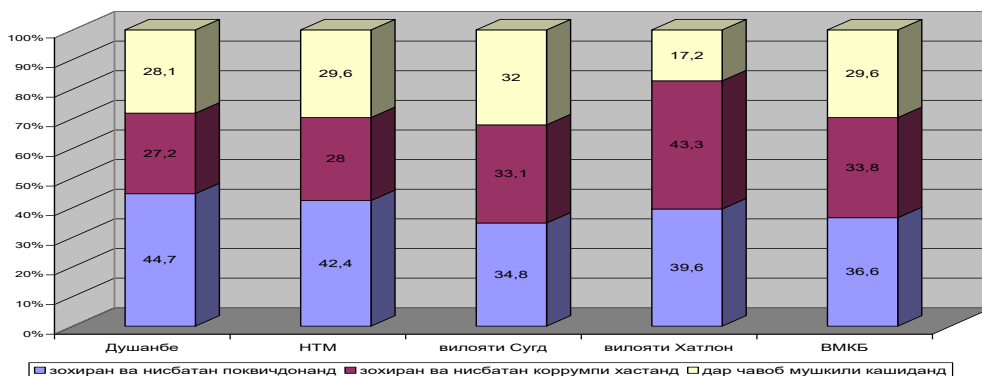
Тақсими фоизии мусоҳибон– шаҳрвандон аз рӯи баҳогузори сатҳи коррупсия дар вазорату кумитаҳо (дар миқёси минтақаҳо)

Тадқиқот нишон дод, ки нисбати фаъолияти мақомоти маҳаллии идоракунӣ, ки воқеан ба аҳоли бояд наздик бошанд, низ назару фикрҳои мусоҳибон - шаҳрвандон на танҳо мухталиф аст, қариб сеяки онҳо дар чунин баҳогузори мушкилӣ кашиданд. Аз ин лиҳоз, на танҳо раванди иттилоотикунонӣ, балки ҳуди фаъолияти мақомоти маҳаллии идоракунӣ ба такмил ниёз дорад.

Диаграммаи 12

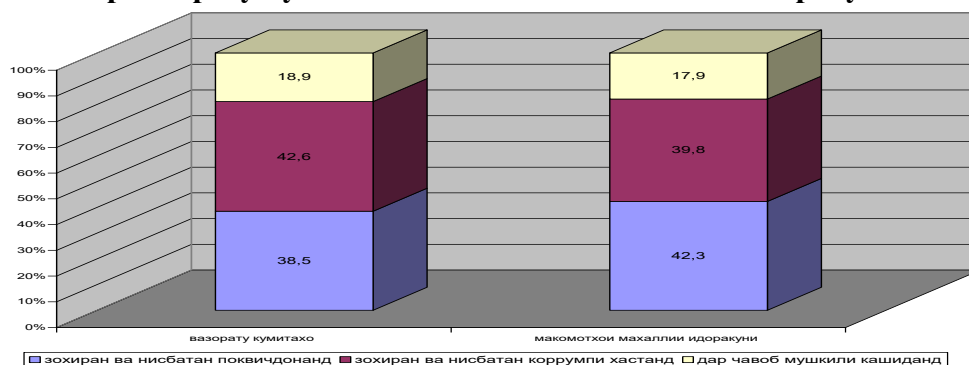
Тақсими фоизии мусоҳибон- шаҳрвандон аз рӯи баҳогузори сатҳи коррупсия дар мақомоти маҳаллии идоракунӣ (дар миқёси минтақаҳо)

Ҷавобҳои мусоҳибон-кормандони мақомоти давлатӣ ба мусоҳибон-шаҳрвандон нисбати баҳогузори сатҳи коррупсия дар вазорату кумитаҳо ва мақомоти маҳаллии идоракунӣ низ хеле наздик омад.

Диagramмаи 13

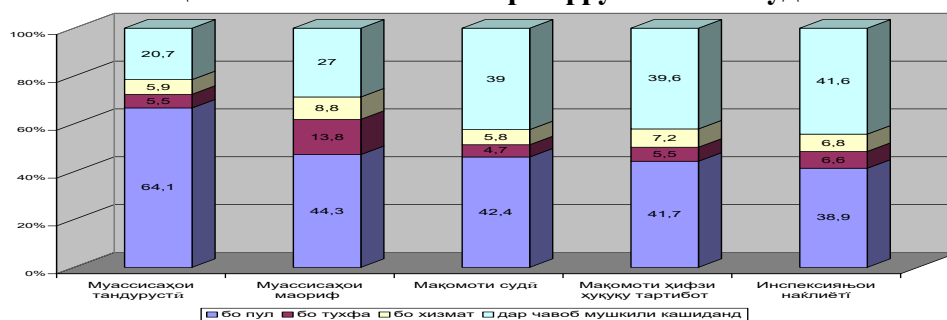
Тақсими фоизи мусоҳибон-хизматчиёни давлатӣ аз рӯи баҳогузори сатҳи коррупсия дар вазорату кумитаҳо ва мақомоти маҳаллии идоракунӣ

• аз тарафи бештари мусоҳибони тадқиқоти мазкур равандҳои коррупсионӣ бештар бо пешниҳоди маблағи пулии муайян пайваст карда шуд. Чунин ҷавобҳо доир ба муомилоти коррупсионӣ дар муассисаҳои маорифу тандурустӣ нисбатан устувор буданд. Лекин қисмати назарраси мусоҳибон (на камтар аз 40%) доир ба шакли муомилоти коррупсионӣ дар мақомоти судӣ, ҳифзи ҳуқуқи тартибот ва инспексияҳои нақлиётӣ дар ҷавоб мушкилӣ кашиданд. Яъне қисмати назарраси мусоҳибон назару ақидаи худро нисбати корруппӣ будани ин ё он мақомот бо таъя ба таҷрибаи худӣ ва “овозаҳо” ибраз намуданд.

Диagramмаи 14

Тақсими фоизи мусоҳибон-шаҳрвандон аз рӯи шакли муомилаи коррупсионӣ дар мақомоти нисбатан бештар корруппӣ баёншуда

Дар баробари ин, ба назари нисбатан бештари мусоҳибон андозаи миёнаи муомилоти мазкур - то 100 сомонӣ ба кормандони муассисаҳои иҷтимоӣ (махсусан -

тандурустӣ, таълим, ҳифзи иҷтимоии аҳоли) ва дар ҳудуди аз 100 то 500 сомонӣ ба мақомоти судӣ, ҳифзи ҳуқуқу тартибот, назорати маводи нашъаовар, идоракунии замин ташкил менамояд.

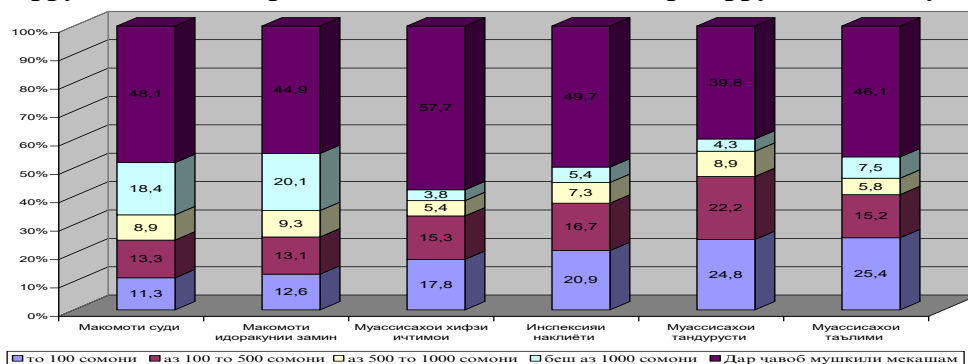
Лекин дар маҷмӯъ, азбаски:

–фарқ дар ҳиссаи мусоҳибоне, ки то 100 сомонӣ ва мусоҳибоне, ки аз 100 то 500 сомонино хамчун андозаи миёнаи муомилоти коррупсионӣ қайд намуданд, хеле ва хеле кам аст, бинобар ин бештари андозаи муомилот бо ҳаҷми то 500 сомонӣ метавонад муаррифӣ гардад;

–ҳиссаи зиёди мусоҳибон дар муаррифии андозаи миёнаи муомилоти коррупсионӣ дар мақомот душворӣ кашиданд (на камтар аз сеяки онҳо), бинобар ин ҳаҷми андозаи муомилотро то андозае ба гумон ҳисобидан лозим аст.

Диаграммаи 15

Тақсими фоизии мусоҳибон–шаҳрвандон аз рӯи андозаи миёнаи муомилоти коррупсионӣ дар мақомоти нисбатан бештар корруппӣ баёншуда

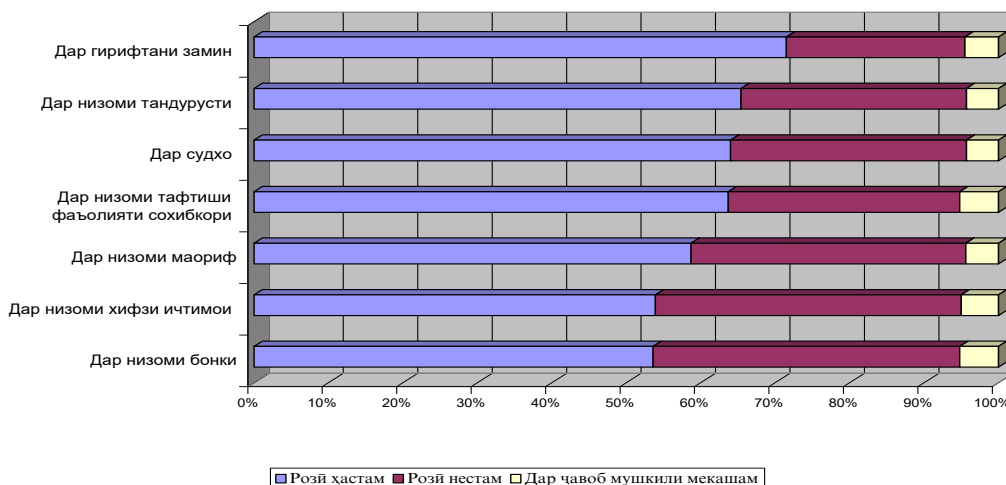

Сатҳи андозаи пора аз тарафи мусоҳибони соҳибкор барои пешниҳод ба кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқу тартибот, андоз, суд ва инспексияи нақлиётӣ дар ҳаҷми то 500 сомонӣ низ қайд гардид.

• аксарияти мусоҳибон масъалаи зиёд будани хароҷоти ғайрирасмиро бештар дар чунин мақомот – низоми тандурустӣ, суд, тафтиши фаъолияти соҳибкорӣ ва дар раванди гирифтани замин баён намуданд (беш аз 64% мусоҳибон).

Диаграммаи 16

Тақсими фоизии мусоҳибон – шаҳрвандон дар арзёбии баланд будани хароҷоти ғайрирасмӣ дар мақомот

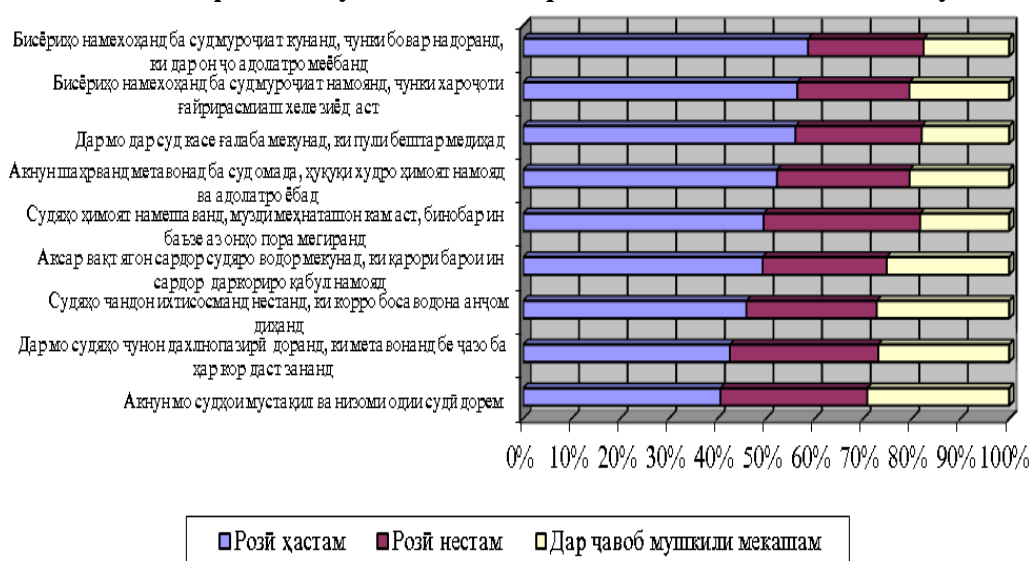
• зиддиятҳо дар баҳогузори фаъолияти низоми судӣ дар тадқиқоти мазкур ба назар расид. Аз як тараф, назари беш аз 55% мусоҳибон ба низоми судӣ манфӣ аст, зеро ки - “бисёриҳо намехоҳанд ба суд муроҷиат кунанд, чунки бовар надоранд, ки дар он ҷо адолатро меёбанд”(қариб 59% мусоҳибон, махсусан дар Хатлон ва ВМКБ инро қайд намуданд); “бисёриҳо намехоҳанд ба суд муроҷиат намоянд, чунки хароҷоти ғайрирасмиаш хеле зиёд аст” (беш аз 56% мусоҳибон, махсусан дар Суғд); “дар суд касе касе ғалаба мекунад, ки пули бештар медиҳад” (беш аз 56% мусоҳибон, махсусан дар Хатлон).

Дар баробари ин, дар маҷмӯъ, на камтар аз 50% мусоҳибон дар он ақида ҳастанд, ки - “Акнун шаҳрванд метавонад ба суд омада, ҳуқуқи худро ҳимоят намояд ва адолатро ёбад” (махсусан дар Хатлон).

Ва на камтар аз сеяки мусоҳибон дар тасдиқи ақидаи “акнун судҳо мустақил ва низоми судӣ одил аст” (махсусан дар Хатлон) мушкилӣ кашиданд.

Диаграммаи 17

Тақсими ғоизии мусоҳибон- шаҳрвандон нисбат ба низоми судӣ

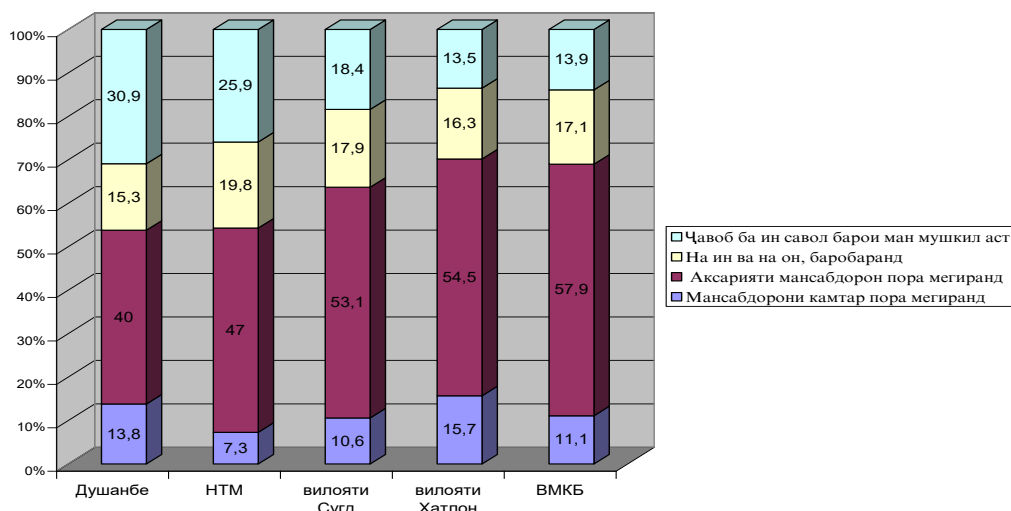

4. Равандҳои коррупсионӣ дар мақомоти ҳокимияти давлатӣ

• ба назари аз нисф зиёдтари мусоҳибон коррупсия, порагирӣ дар байни мансабдорон дар ҷумҳурӣ ҷой дорад. Дар миқёси минтақаҳо фарқияти назаррас дар ҷунин арзёбӣ ба назар нарасид. Танҳо бояд қайд намуд, ки дар Душанбе ва НТМ теъдоди нисбатан камтари мусоҳибон (камтар аз 50%) дар ҷунин ақида мебошанд ва дар минтақаҳои мазкур қариб сеяки мусоҳибон дар ҷунин арзёбӣ мушкилӣ кашиданд.

Диаграммаи 18

Тақсими ғоизии мусоҳибон- шаҳрвандон аз рӯи ҷавоб ба саволи “Ба фикри Шумо коррупсия, порагирӣ дар байни мансабдорони ҷумҳурӣ ба кадом андоза паҳн шуда аст?” (дар миқёси минтақаҳо)

Ва бештариёни мусохибон - шаҳрвандон дар он ақида ҳастанд, ки “мансабдор маҷбур мекунад, ишора мекунад ё вазъиятро барои ин ба миён меоварад” (на камтар аз 33% мусохибон). Лекин на камтар аз чоряки мусохибон (махсусан дар ВМКБ ва Хатлон) ҷавоби “ҳар ду тараф пешакӣ медонанд, ки дар чунин ҳолат порадиҳӣ маъмул аст”-ро қайд намуданд.

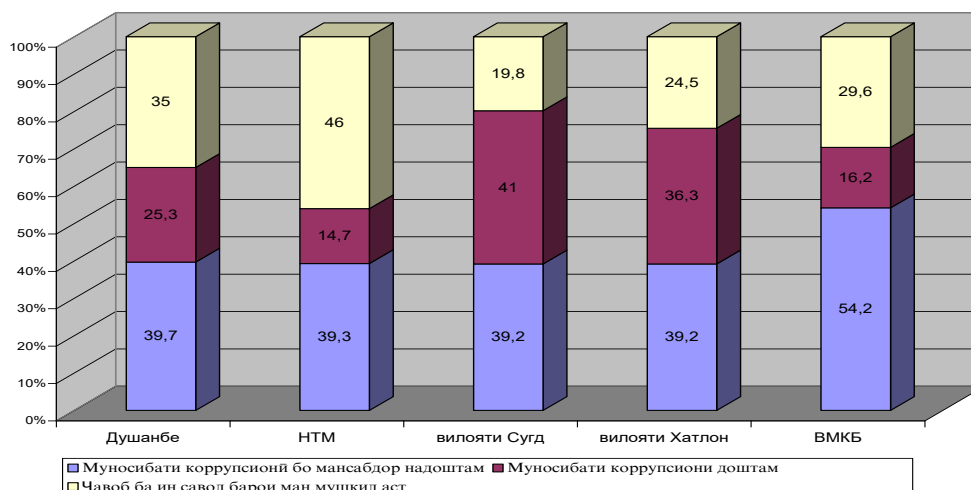
Ба назари на камтар аз нисфи мусохибон – “одамон барои бой шудан мансаб мегиранд” (дар Душанбе қариб 75% мусохибон - шаҳрвандон чунин ҷавобро қайд намуданд).

Қариб сеяки мусохибон дар он ақида ҳастанд, ки кормандони мақомоти маҳаллии идоракуни пора мегиранд (дар вилояти Хатлон қариб 37% мусохибон ба ин ишора намуданд).

Дар баробари ин, бештари мусохибон бевосита бо мансабдор муносибати коррупсионӣ надоштанд (на камтар аз 41% мусохибон).

Диаграммаи 19

Тақсими фоизии мусохибон- шаҳрвандон аз рӯи ҷой доштани муносибати коррупсионӣ бо мансабдор (дар миқёси минтақаҳо)

Онҳое, ки бо чунин амал бархӯрдор шуда буданд, мақсади додани пораро бо нисбатан зудтар ҳал намудани проблема пайваст намуданд.

Азбаски бештари чунин равандҳо, аз он ҷумла бо иҷрои ғайриодилонаи вазифаҳо аз тарафи мансабдорони сатҳи миёна вобаста мебошад, самтгирии амалиётҳои зиддикоррупсионӣ тамоми сатҳҳои идоракуниро бояд фаро гирад.

• сабабҳои эҳтимолии иштироки кормандони мақомоти давлатӣ дар равандҳои коррупсионӣ, ки бештар аз тарафи мусоҳибон қайд гардид (беш аз 50% мусоҳибон) – музди пасти меҳнати мансабдорон; сатҳи пасти маълумот ва фарҳанги аҳоли; набудани ҳавасмандкунии кори софдилонаи мансабдор, аз ҷумла вобаста набудани пешравии кори мансабдор аз иҷрои содиқонаи кори вай мебошанд.

Ҷадвали 13

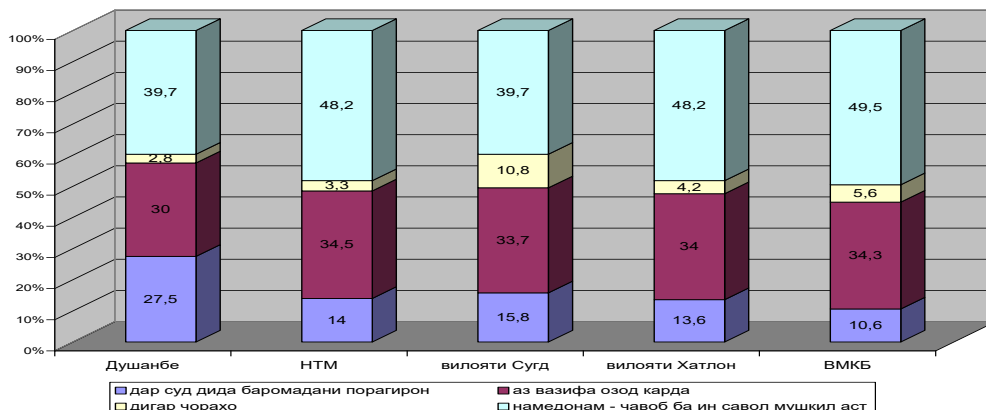
Тақсими ғоизии мусоҳибон аз рӯи баҳогузори сабабҳои эҳтимолии ба вуҷуд омадани коррупсия дар шохаҳои идоракунии

	<i>Аҳоли</i>	<i>Соҳибкорон</i>	<i>Кормандони мақомоти давлатӣ</i>
1	Сатҳи пасти маълумот ва фарҳанги аҳоли (62,8%)	Сатҳи пасти маълумот ва фарҳанги аҳоли (57,4%)	Музди пасти меҳнати мансабдорон (68,6%)
2	Кори мансабдорон мувофиқи қоида хуб танзим нашудааст (58,3%)	Кашолкорӣ дар иҷозатномадиҳӣ ва мувофиқакунонии бисёр (иҷозатдиҳӣ аз арзнависӣ бештар аст) (56,9%)	Сатҳи пасти маълумот ва фарҳанги аҳоли (64,4%)
3	Набудани ҳавасмандкунии кори софдилонаи мансабдор, аз он ҷумла вобаста набудани пешравии кори мансабдор аз иҷрои содиқонаи кори вай (57,6%)	Ҷаъолияти бади мақомоти ҳифзи ҳуқуқи тартибот (55,6%)	Набудани ҳавасмандкунии кори софдилонаи мансабдор, аз он ҷумла вобаста набудани пешравии кори мансабдор аз иҷрои содиқонаи кори вай (64,2%)
4	Заифии низоми судӣ, аз он ҷумла иҷрои қарорҳои судӣ (56,1%)	Набудани ҳавасмандкунии кори софдилонаи мансабдор, аз он ҷумла вобаста набудани пешравии кори мансабдор аз иҷрои содиқонаи кори вай (55,4%)	Кашолкорӣ дар иҷозатномадиҳӣ ва мувофиқакунонии бисёр (иҷозатдиҳӣ аз арзнависӣ бештар аст) (55,4%)
5	Сатҳи пасти маърифат ва фарҳанги мансабдорон (55,9%)	Кори мансабдорон мувофиқи қоида хуб танзим нашудааст (55,2%)	Заифии низоми судӣ, аз он ҷумла иҷрои қарорҳои судӣ (52,9%)
6	Кашолкорӣ дар иҷозатномадиҳӣ ва мувофиқакунонии бисёр (иҷозатдиҳӣ аз арзнависӣ бештар аст) (55,2%)	Сатҳи пасти маърифат ва фарҳанги мансабдорон (54%)	Қафолати заифи таъминоти шоистаи мансабдор баъд аз рафтани аз хизмати давлатӣ (52,7%)
7	Музди меҳнати пасти мансабдорон (54,6%)	Зиёд будани дастурнамалҳои идоравӣ (қарорҳо, дастурҳо, номаҳои расмӣ ва ғайра) (53%)	Кори мансабдорон мувофиқи қоида хуб танзим нашудааст (50,5%)

• бештари мусоҳибон огоҳиро нисбати амали ҳукуматдорон дар раванди мубориза бо коррупсия надоранд (қариб 45% мусоҳибон), ки ин далели нисбатан суст будани раванди иттилооткунонии мубориза бо коррупсия дар кишвар мебошад.

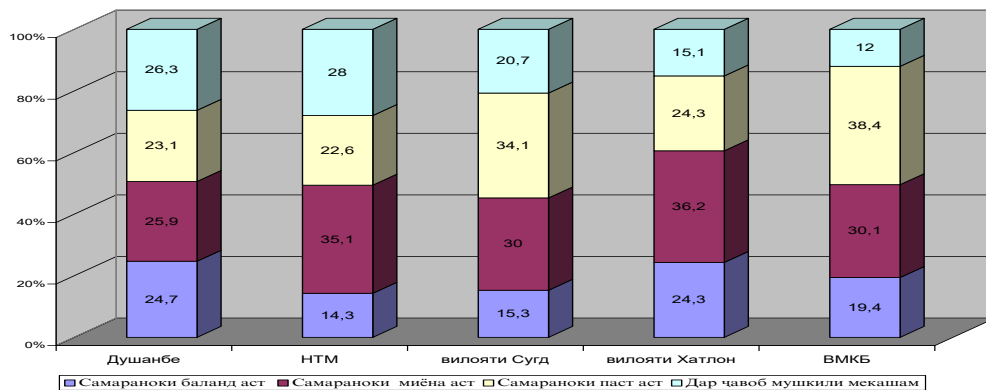
Дар баробари ин, нисбатан бештари мусоҳибон (беш аз сеяки онҳо) амали ҳукуматдоронро дар раванди мубориза бо коррупсия танҳо бо аз вазифа озод намудани мансабдорро пайваस्त менамоянд.

Тақсими фоизии мусоҳибон - шахрвандон аз рӯи амали ҳукуматдорон дар раванди мубориза бо коррупсия (дар миқёси минтақаҳо)

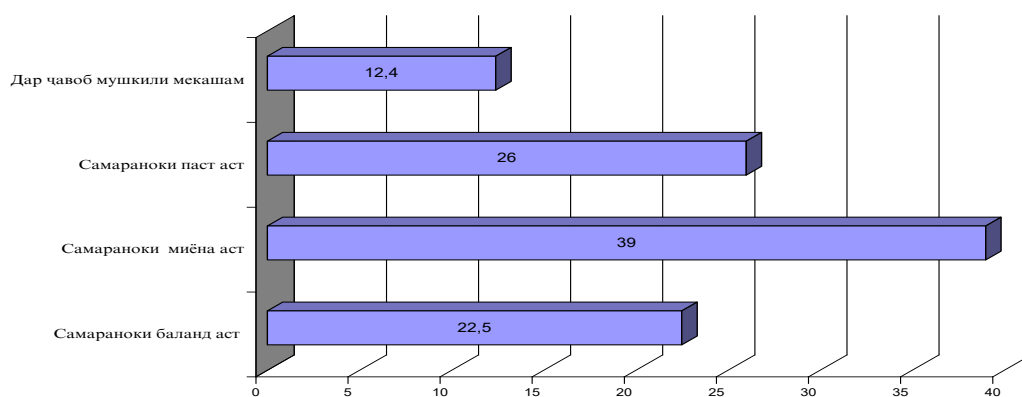
Ба самаранокии тадбирҳои зиддикоррупсионӣ дар мақомоти маҳаллии идоракунӣ нисбатан бештари мусоҳибон - шахрвандон баҳои миёнаро монда бошанд ҳам, лекин ҳиссаи нафароне, ки самаранокии фаъолиятро паст ҳисоб менамояд танҳо қариб 4% камтар аст. Илова бар ин, на камтар аз 1/5 ҳиссаи мусоҳибон дар чунин баҳогузорӣ душворӣ кашиданд.

Тақсими фоизии мусоҳибон- шахрвандон аз рӯи арзёбии самаранокии тадбирҳои зиддикоррупсионӣ дар мақомоти маҳаллии идоракунӣ (дар миқёси минтақаҳо)

Бояд қайд намуд, ки ҷавобҳои мусоҳибон – кормандони мақомоти давлатӣ ба мусоҳибон - шахрвандон нисбати самаранокии тадбирҳои зиддикоррупсионӣ дар сатҳи мақомоти маҳаллӣ хеле наздик аст.

Тақсими фоизии мусоҳибон - хизматчиёни давлатӣ аз рӯи арзёбии самаранокии тадбирҳои зиддикоррупсионӣ дар мақомоти маҳаллии идоракунӣ

Ба назари бештари мусоҳибон тавачҷӯҳ ба масъалаи кадрӣ дар мақомоти давлатии идоракунӣ яке воситаи асосии мубориза бо коррупсия мебошад. Дар баробари ин, фаъолияти дастаҷамъӣ дар самти бартараф намудани шароите, ки коррупсияро ба вучуд меоварад, муҳим баён гардид.

5. Коррупсия ва соҳибкорӣ

• ба ақидаи бештари мусоҳибон - шахрвандон вазъи соҳибкорӣ дар минтақаҳои кишвар беҳтар шуда истодааст.

Ҷадвали 14

Назари мусоҳибон ба вазъи соҳибкорӣ дар солҳои охир (ҳисса дар ҷамъбасти ҷавобҳо)

		Аҳоли	Соҳибкорон
1.	Беҳтар шудааст	42,4	40,0
2.	Тағйир наёфтааст	23,2	23,7
3.	Бад шудааст	19,3	22,9
4.	Дар ҷавоб мушкилӣ кашиданд	15,0	13,4

• бештари мусоҳибони соҳибкор мушкилоти сатҳи баланди андоз, мураккабии гирифтани қарз, чигилии низоми андозситонӣ, ҳимояи пасти моликият ҳамчун мушкилоти ҷиддӣ баҳогузори намуданд (на камтар аз 44% мусоҳибон).

Ҷадвали 15

Рейтинги монеаҳои ҷиддӣ ба рушди соҳибкорӣ (аз рӯи ҷавобҳои соҳибкорон)

	Монеаҳо, ки бештар баён шуданд	Ҷоизи соҳибкорон
1	Сатҳи баланди мизони (ставкаи) андоз	48,6
2	Мураккабии гирифтани қарз	47,5
3	Чигилии меъёрҳои ҳуқуқи андоз (мураккаб будани тартиботи андозситонӣ)	45,9
4	Қарзи қимат (ставкаи баланди фоиз)	45,9
5	Ҳуқуқи моликият ҳифз карда намешавад	44,1
6	Муносибати яхела надоштани бюрократия ба ширкатҳои гуногун	42,9

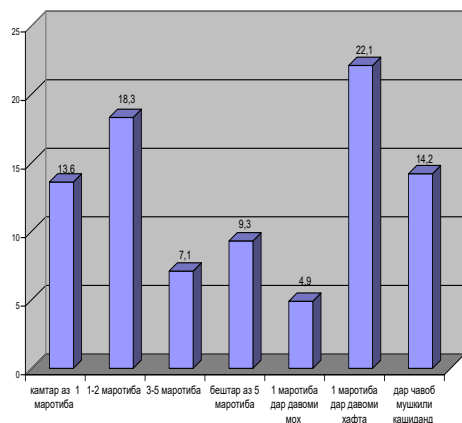
	(ҳангоми шарҳу тафсири қонуну қоидаҳои амалкунанда)	
7	Тафтишоти мунтазам ва талаботи беш аз ҳадди мақомоти назораткунанда	42,9
8	Танзими асъорӣ	42,2
9	Назорати давлатӣ ба нархҳо	42,2
10	Беғаразона набудан ва ғасод (коррупсия) дар қарорҳои судӣ	42
11	Риоя кардани тамоми меъёрҳои ҳуқуқӣ хароҷоти зиёдро талаб мекунад	41,6
12	Амалияи мувофиқакунонӣ, иҷозатгирӣ барои роҳандозии бизнеси нав	39,9
13	Хароҷоти зиёд барои порадиҳӣ	39,3
14	Меъёрҳои, ки савдо бо давлатҳои хориҷиро танзим мекунад (содирот/воридот)	38,4
15	Бизнеси шахсии мансабдорони олирутба	38,4
16	Ғайрисамарабахш будани низоми судӣ	37,7

• бештари соҳибкорони дар тадқиқот иштирокнамуда бо равандҳои коррупсионӣ бархӯрдор шуда буданд. Шиддатнокии пешниҳоди пора ба мансабдорон вобаста аз соҳаи шуғли соҳибкор гуногун баҳогузори гардид – аз “ҳар ҳафта” (соҳибкоре, ки дар тиҷорат, сохтмон ва нақлиёт фаъолият менамоянд) то “1- 2 маротиба дар давоми сол” (нафароне, ки дар соҳаҳои саноат фаъолият менамоянд).

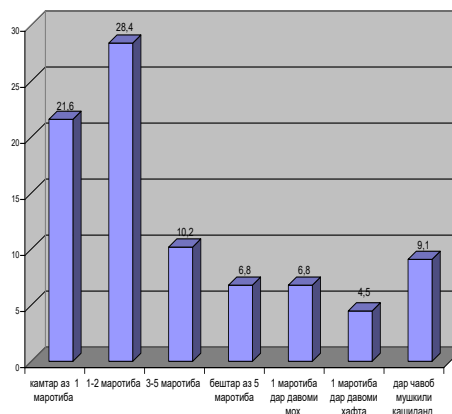
Диаграммаи 23

Тақсими фоизии мусоҳибон аз рӯи арзёбии шиддатнокии додани пора ба мансабдорон

Соҳибкоре, ки дар соҳаҳои тиҷорат, нақлиёт, сохтмон фаъолият менамоянд

Соҳибкоре, ки дар соҳаҳои саноат фаъолият менамоянд

Лекин дар раванди пурсидани таҷрибаи охири “ҳавасмандгардонии мансабдорон” на камтар аз сеяки мусоҳибон аз ҷавоб ба ин савол даст кашиданд.

Дар баробари ин, каме беш аз нисфи соҳибкоре, ки ба ин савол ҷавоб дода буданд ва тасдиқ намуда буданд, ки пора доданд, дар баёни мақомот ё ба кадом шохҳои ҳокимият тааллуқ доштани он, ҳиссаи пора дар ҳаҷми гардиши ширкат худдорӣ намуданд.

Аз ҷавобҳои соҳибкорони боқимонда бармеоянд, ки дар ин гурӯҳ нисбатан аксарият бо мақомоти қонунгузори ва иҷроия алоқаи коррупсионӣ доштанд ва ҳиссаи чунин хароҷот дар ҳаҷми гардиши ширкат аз 11 то 30% ташкил намуд.

Тафтишоти ғайримолиявии мақомоти назорат ва андоз бештар ташвишовар баён гардид.

Дар раванди муқобилият ба фишори коррупсионии мансабдорон бештари соҳибкорони дар мусоҳиба иштирок намуда, кӯшиши истифодаи ду воситаҳо—ба мансабдорон шикоят кардан аз амали ғайриқонунии зертобеони онҳо ва истифодаи китобчаи қайди тафтишот барои фаҳмидани давомияти тафтиши бизнес аз тарафи мақомоти назораткунанда қайд намуданд. Лекин ҳиссаи боз баландтари мусоҳибони гурӯҳи мазкур дар он ақида ҳастанд, ки истифодаи чунин воситаҳо бефоида аст, яъне амали коррупсионӣ ноғузир аст.

6. Пешниҳодҳо

- таҷрибаи бе зикр намудани номи худ огоҳ кардани мақомоти дахлдор доир ба ҳодисаи коррупсия аз тарафи аксарияти мусоҳибон дастгирӣ карда шуд.

- баландтар намудани таваҷҷӯҳ ба сатҳи маҳаллии фаъолияти зиддикоррупсионӣ, такмили нуру ва иқтидори мақомоти маҳаллии идорақунӣ омили баланд намудани сатҳи самаранокии фаъолият нисбати коҳиши коррупсия ҳисобида шуд.

Панҷ тадбирҳои асосӣ дар самти мубориза бо коррупсия, ки аз тарафи аксарияти кормандони мақомоти давлатии идорақунӣ ҷонибдорӣ шуд, инҳоянд:

- тақвияти низоми арзёбии фаъолияти мансабдорон, аз кор озод намудани мансабдорони порахӯр;

- такмили низоми мониторинги иҷроӣ қонунҳои амалкунанда;

- пурзӯр намудани масъулияти ҷиноӣ барои порагирӣ;

- ҷоннок намудани назорату баҳогузориҳо ба қору фаъолияти мансабдорон;

- қабул кардани қонунҳое, ки таъқиб ва ҷазои порахӯронро таъмин менамоянд.

- тадбирҳои асосӣ дар самти мубориза бо коррупсия, ки аз тарафи аксарияти кормандони мақомоти давлатии идорақунӣ қатъиян дастгирӣ карда нашуд (на камтар аз 55% мусоҳибон) – иҷозат додан барои гӯш кардани гуфтугӯи телефонӣ, хондани мукотибаи шахсӣ; баланд намудани сатҳи андоз аз ҳамаи шахрвандон барои баланд бардоштани музди меҳнати мансабдорон ё барои равона кардани маблағи иловагӣ ба соҳаҳои тандурустӣ ва маориф мебошанд.

- алоқамандии бевосита байни ҳалли масъалаи коррупсия ва таъмини суботи иҷтимоию иқтисодӣ ҷой дорад, аз ин лиҳоз самтгирии фаъолияти зиддикоррупсионӣ заҳмати дастаҷамъии тамоми мақомоту идораҳоро талаб менамояд.

- фаъолият дар самти дастгирии рушди соҳибқорӣ бештар дар сатҳи маҳал бояд пурзӯр шавад. Дар ин раванд амалӣ кардани тадбирҳо нисбати таъмини огоҳии соҳибқорон доир ба иқдому барномаҳои рушд ва навгониҳо дар самти пешбурди фаъолияти соҳибқорӣ дар сатҳи лозимӣ тавсия мегардад. Таҳия ва қабули «Этикаи соҳибқорӣ дар Тоҷикистон» ба бештар намудани робитаҳои соҳибқорон бо мақомоти давлатӣ ва фарогир намудани масъулияти иҷтимоии соҳибқорон метавонад мусоидат намояд.

- ниҳоят, дар маҷмӯъ, самтгирии муқовимат ба коррупсия бо баинобатгирии чунин тавсияҳо пайваст мегардад:

- ворид ва бозёфти механизмҳои назорату ҳавасмандиҳо нисбати таъмини арзишҳои баланди этикаи рафтор дар хизмати давлатӣ;

- такмил ва васеъгардонии низоми тарғибу ташвиқоти зиддикоррупсионӣ дар байни аҳоли;

- баланд бардоштани афзалиятнокӣ ва бештар намудани таъминоти захиравии фаъолият оид ба пешгирии коррупсия;

- устуворгардонии қафолатҳои конститусионӣ ба шахрвандони кишвар;

- тақвият додани низоми назорати ахлоқӣ ва коркарди механизмҳои таъсирбахши пешгирии ихтилофи манфиатҳо дар хизмати давлатӣ;

- коҳиши амалиёти маъмурӣ дар раванди пешниҳоди хизматҳои давлатӣ;

- баланд бардоштани сатҳи дастрасии маълумот дар бораи фаъолияти мақомоти давлатӣ, аз ҷумла низоми судӣ;
- дастгирии равандҳои шаффофияти фаъолияти мақомот ва ташкили ҳамкориҳои самаранок бо ҷомеа;
- баланд бардоштани самаранокии кори шӯроҳои ҷамъиятӣ ва дигар ниҳодҳои машваратӣ;
- такмили сохтори мақомоти ғайридавлатии назорати иҷтимоӣ.